

KSIĄŻKI EKONOMICZNO — ROLNICZE

Adjustments in Agriculture — a National Basebook (Sprawy do uregulowania w rolnictwie — zbiór zaleceń). Ames, Iowa 1961, Iowa State Univ. Press, s. 376.

Praca zbiorowa 17 autorów i 2 redaktorów, wydana pod auspicjami Narodowego Komitetu do Spraw Polityki Rolnej, Fundacji Farmerskiej i Ośrodka Regulacji Rolniczych i Ekonomicznych (Center for Agricultural and Economic Adjustment) przy Państwowym Uniwersytecie w Iowa, ma zawierać (wg zamierzeń wydawnictwa), źródłowe, skoordynowane i zinterpretowane dane o rolnictwie amerykańskim. Na podstawie zgromadzonego materiału faktycznego uogólniono ekonomiczną problematykę i tendencje rozwojowe, podając je w przystępnej i łatwo dającej się użytkować formie dla wszystkich zajmujących się zagadnieniami rolniczymi: pracowników naukowych, wykładowców, nauczycieli, kierowników i organizatorów gospodarstw, polityków, ludzi interesu itd. Jednym z założeń publikacji jest także wskazanie brakujących danych i pobudzenie koniecznych studiów, dyskusji oraz dalszych publikacji w zakresie problematyki rolnej. W 13 rozdziałach autorzy omawiają niezbędne poczynania w rolnictwie USA dla ustalenia jego tendencji rozwojowych, dalszego ekonomicznego wzrostu rolnictwa, istoty problemu farmer-skiego (wielkości farm, nakładów i dzierżaw), obecnego i przyszłego zapotrzebowania na produkty rolne oraz zaopatrzenia rolnictwa; produkcji roślinnej i zwierzęcej, zapotrzebowania na siłę roboczą, wreszcie polityki państwowej, zmiany w systemie szkolenia rolniczego itp.

Austria. FAO Annual Report 1958—1960 (Austria. Raport dla FAO za lata 1958—1960). Wiedeń 1961 FAO, s. 54.

Sprawozdanie sporządzone dla Centrali przez Austriacki Komitet FAO o stanie rolnictwa austriackiego za okres 1958—1960 r., na tle ogólnej sytuacji ekonomicznej kraju podaje kierunki rozwojowe produkcji rolnej i leśnej, problemy wewnętrznego i zagranicznego handlu rolnego, spożycia, płac i cen oraz polityki kredytowej. Jednocześnie omówiono różnorodne środki przedsięwzięte dla racjonalizacji produkcji rolnej i leśnej, udoskonalenia jej struktury i podniesienia konkurencyjności dla zabezpieczenia dochodu rolnika.

BASIUK T. L.: Organizacja socjalistyczekowo sielskochozajstwiennowo proizwodstwa (Organizacja socjalistycznej produkcji rolnej). Moskwa 1962 Izd. Ekonom. Litier., s. 484.

Podręcznik przeznaczony dla wydziałów i wyższych uczelni ekonomicznych. W obszernym wstępie oraz 6 częściach (w sumie 23 rozdziałach) podano całościowo wiadomości dotyczących podstaw organizacyjnych socjalistycznej produkcji rolnej, a więc kołchozów i sowchozów, planowania produkcji, optymalnej wielkości gospodarstw oraz ich specjalizacji, produkcji roślinnej, w tym paszowej, hodowlanej, organizacji wykorzystania parku maszynowo-tractorowego, transportu i budownictwa, organizacji pracy, podziału produkcji, dochodów, finansów, rachunkowości, planowania i zarządzania kołchozami oraz sowchozami.

BOGUE D. J., BEALE C. L.: Economic areas of the United States (Regiony ekonomiczne w USA). New York 1961 The Free Press of Glencoe, s. 1162 + CLXXXVI.

Monumentalna monografia obszarów ekonomicznych USA, wykonana przez dwu autorów: socjologa z Uniwersytetu w Chicago oraz statystyka analitycznego z Biura Analiz Ekonomicznych Min. Rolnictwa (poprzednio pracownika Urzędu Statystycznego USA — głównego źródła materiałów statystycznych). Obszar Stanów Zjednoczonych został podzielony na 13 regionów, 121 podregionów i przeszło 500

obszarów ekonomicznych. Nie pokrywają się one zazwyczaj z granicami stanów, stąd też szczególna wartość publikacji tak w odniesieniu do części opisowej jak statystycznej. Nadto obecny stan rzeczy, jak też tendencje rozwojowe są zilustrowane ponad 700 zdjęciami fotograficznymi, diagramami, mapami itd. Opisy zawierają aktualną charakterystykę ekonomiczną, geograficzną i ludnościową regionów. Dzięki powyższym cechom publikacja jest przydatna tak dla ludzi nauki jak interesu, a w szczególności dla ekonomistów, analityków rynku, handlowców, statystyków, agentów reklamowych, geografów, socjologów, planistów itp. Uwypuklone socjoekonomiczne różnice poszczególnych regionów sprawiają, iż demografowie, ekonomiści, politycy i ludzie interesu znajdują w pracy odpowiedź na nurtujące ich pytania, prognostycy zaś zostaną uzbrojeni w materiał dla swych przewidywań.

CZERNIEWSKI K.: Wskazówki metodyczne w zakresie statystyki produkcji rolniczej. Warszawa 1962 GUS, s. 172.

Jest to zeszyt, który wg określenia autora ma stanowić metodyczną pomoc w postępowaniu badawczym w zakresie statystyki produkcji rolnej. W związku z tym pomija niektóre zagadnienia traktowane zazwyczaj w pracach dotyczących statystyki rolniczej, jak ogólną metodologię, statystykę pracy i mechanizacji w rolnictwie i in. Zawiera natomiast omówienie zadań, przedmiotu i organizacji statystyki rolniczej, statystykę środków trwałych i produkcji rolnej, wyników zbiorczych oraz systemu sprawozdawczości w rolnictwie, łącznie z tematyką związaną z prowadzonymi przez IER badaniami opartymi na rachunkowości rolnej. Zeszyt uwzględnia aktualny stan i dorobek prac organów statystycznych krajowych i zagranicznych.

*

Tegoż autora ukazały się, opublikowane przez SGGW, materiały do studiów przedmiotu statystyki rolniczej pt. „Zbiorecze mierniki produkcji rolniczej”, które pokrywają się w zasadzie z treścią rozdziału VIII omówionej wyżej pracy — pt. „Zbiorecze wartości produkcji rolniczej”.

Dienieżnaja opłata труда w kołchozach (Pieniężna opłata za pracę w kołchozach.) Moskwa 1961 Sielchozgis, s. 232.

Praca zbiorowa wykonana w Ukraińskim Instytucie Naukowo-Badawczym Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa na podstawie obszernego materiału statystycznego zebranego z 495 kołchozów stosujących opłatę pieniężną, a położonych w różnych okręgach Ukrainy. W pracy wykorzystano ponadto materiały sprawozdawcze z 855 gospodarstw, które zastosowały u siebie pieniężny system wynagrodzeń za pracę w roku 1959. Autorzy omawiają zasady socjalistycznego wynagradzania za pracę i ich realizację w kołchozach Ukrainy, rozwój pieniężnej formy wynagradzania, jej efektywność ekonomiczną, problem tworzenia i wykorzystania funduszu płac, normowania pracy i taryfikacji robót oraz ustalania pieniężnego poziomu płac i zaopatrywania pracowników kołchozów w naturze, specyficzne formy wynagradzania za pracę w kołchozach, stosujących rozrachunek wewnętrzny.

DMITRIEW A. I.: Statistika produkcji sielskowo chozajstwa (Statystyka produkcji rolnej). Leningrad 1962 Izd. Lenin. Univ. s. 76.

Broszura wydana przez Leningradzki Instytut Finansowo-Ekonomiczny wprowadza w podstawowe pojęcia oraz specyfikę produkcji rolnej, sposoby jej obliczania i zadania statystyki rolnej, w szczególności w zakresie ustalania: wysokości zbiorów i wydajności poszczególnych upraw, wysokości strat przy zbiorach, wskaźników jakościowych produkcji roślinnej, przeciętnych urodzajów, liczebności i struktury stada, jego reprodukcji, sposobów obliczania produkcji hodowlanej w naturze, produkcji globalnej i towarowej, wskaźników towarowości i wydajności produkcji ze 100 ha. W tekście podano zastosowane wzory obliczeń, w załączniku zaś — współczynniki przeliczania pogłowia na jednostki umowne oraz na jednostkę karmową.

DYNAMIC OF LAND USE: Needed Adjustment (Dynamika użytkowania ziemi: niezbędne środki). Ames, Iowa 1961, Iowa State Univ. Press, s. 371.

Materiały z konferencji odbytej w maju 1960 r. pod auspicjami Uniwersytetu w Iowa (Center for Agricultural and Economic Adjustment), zawierają wypowiedzi

ok. 30 autorów (w 22 referatach) w sprawie podniesienia produkcyjnego potencjału ziemi użytkowanej rolniczo oraz wzmożenia produkcji rolnej i ustalenia programu względnie polityki doboru środków, które mogłyby się do tego przyczynić oraz pomóc w rozwiązywaniu problemów rolniczych w sposób korzystny dla właścicieli ziemskich oraz użytkowników gospodarstw. W przygotowaniu konferencji wzięli udział ekonomiści, agronomowie i inni pracownicy naukowi, którzy podjęli próbę: podsumowania istniejącej wiedzy na omawiany temat, wysunięcia szeroko zakreślonych propozycji obejmujących całokształt środków od podnoszenia produkcji, poprzez zastosowanie w praktyce wyników badań naukowych, rozwiązań organizacyjnych zmierzających do podniesienia użytkowania ziemi i dochodów z niej. Konferencja była jedną z wielu zorganizowanych przez Uniwersytet w Iowa a poświęconych zasobom ziemi oraz nakładom pracy i kapitału na nią.

Espana informe sobre la agricultura y la alimentacion 1957—1960 (Informacja o rolnictwie i spożyciu w Hiszpanii w latach 1957—1960). Madrid 1961 FAO, s. 111.

Sprawozdanie zaprezentowane na XI Sesji Konferencji FAO, oparte głównie na materiałach Min. Rolnictwa i Min. Handlu. Po ogólnej charakterystyce rolnictwa i jego produkcji oraz handlu (przede wszystkim zagranicznego) artykułami rolnymi, przedstawiono politykę rolną Hiszpanii w zakresie struktury rolnej, organizacji gospodarstw, produkcji, kredytu, cen, ubezpieczeń społecznych, dalszych perspektyw rozwoju towarowej produkcji rolnictwa, rybactwa i łowiectwa. Osobny rozdział poświęcono przemysłowi spożywczemu i poziomowi spożycia z podkreśleniem stopnia samowystarczalności kraju w zakresie produktów rolnych. Większość danych zestawiono w tabelach za lata 1960/61, w porównaniu z rokiem 1957.

FARCY H. de: Produire et vendre. L'action commerciale de l'agriculteur (Produkcować i sprzedawać. Działalność handlowa rolnika). Paris 1961 SPES, s. 320 Bibliothèque de la Recherche Sociale.

Autor, profesor ekonomiki rolnej w Instytucie Nauk Społecznych w Paryżu i w Wyższej Szkole Rolniczej w Anger, który poprzednio badał zagadnienia amerykańskiego rynku rolnego, zajął się ostatnio sprawą rynku na terenie Francji. Badania swe oparł na wielu obserwacjach, które przytacza przykładowo, stawiając sobie za cel scharakteryzowanie obecnego stanu rynku z punktu widzenia interesów rolnika, któremu należy dać wskazówki w jakim momencie, jaki produkt rolny należy wybrać do sprzedaży i jak go sprzedać: bezpośrednio na rynek konsumencki, za pośrednictwem spółdzielczości wzgl. innych organizacji ew. na eksport. W związku z powyższym autor wysuwa pod adresem nowoczesnego rolnika postulat aktywnej postawy handlowej.

Goals and Values in Agricultural Policy (Cele i wartości w polityce rolnej). Ames Iowa 1961, Iowa State Univ. Press, s. 364.

W przedmowie do publikacji dyrektor Instytutu Ekonomicznych Zastosowań w Rolnictwie przy Uniwersytecie w Iowa — E. O. Heady prezentuje dorobek konferencji, poświęconej celom i wartościom w polityce rolnej, ujęty w postaci wypowiedzi — autorskich i dyskusyjnych — blisko 40 fachowców: ekonomistów (teoretyków oraz z dziedzin specjalistycznych — przede wszystkim rolnictwa), socjologów, polityków itp., reprezentujących wspólne a coraz bardziej wzrastające zainteresowania różnych wyższych uczelni i Min. Rolnictwa USA dyskutowanymi zagadnieniami. Z tego względu konferencja jest traktowana jako zapoczątkowanie prac w tej dziedzinie, dotyczących m. in. celów i wartości: w rolnictwie i w działalności społecznej, organizacji ekonomicznej (analiza teoretyczna), oraz związanych z tym konfliktów politycznych, tendencji rozwojowych w politycznej sytuacji farmerów amerykańskich na tle struktury rolnictwa i ogólnej polityki w tym zakresie.

GROCHOWSKI Z.: Intensywność i opłacalność rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Warszawa 1962 PWRiL, s. 176.

Wprawdzie spółdzielnie produkcyjne zajmują zaledwie 1,2% powierzchni użytkowanej rolniczo, niemniej jednak przeprowadzona przez autora analiza zmian, zachodzących w ekonomice gospodarstw przy przechodzeniu od nisko produkcyjnych, ekstensywnych do wysokoprodukcyjnych pozwala — dzięki zastosowaniu do analizy materiału metod statystyczno-matematycznych — na wykorzystanie pracy tak w celach naukowo-poznawczych, jak praktycznych, a m. in. organizacji produkcji

w gospodarstwach zespołowych, w szczególności: poznania czynników determinujących produktywność i opłacalność gospodarstw, kierunków, struktury i rozmiarów produkcji oraz jej opłacalności i intensyfikacji.

HOMLSTRÖM S.: Die Preisbildung der landwirtschaftlichen Erzeugnisse in Schweden (Kształtowanie się cen produktów rolnych w Szwecji). Stockholm 1961 Jordbrukets Utredningsinstitut, s. 31.

Wydany (na powielaczu) przez Agrarno-Ekonomiczny Instytut Rolnictwa w Sztokholmie przyczynę zawiera analizę czynników oddziałujących na kształtowanie się cen rolnych w różnych okresach czasu (na łącznej przestrzeni lat od 1942 do 1961 r.) oraz pod wpływem różnej polityki gospodarczej: od monopolu przywozowego do wolnego rynku, wieloletnich umów normujących ceny artykułów rolnych oraz corocznych ich regulacji przy pomocy stopy procentowej i dochodowej itp. Zwyczajem przyjętym w Szwecji porównuje się dochody, uzyskiwane przez rolników ze sprzedaży produktów rolnych w przeliczeniu na wynagrodzenie uzyskiwane za włożoną pracę z płacami robotników przemysłowych. W tabelach umieszczonych w treści podano interesujące liczby dotyczące dochodowości szwedzkiego rolnictwa.

Informator — poradnik dla kierownika PGR. Warszawa 1962 PWRiL s. 585.

Opracowanie zbiorowe mające służyć jako praktyczny przewodnik dostosowany do potrzeb kierownictwa PGR. Zawiera: wiadomości ogólne o PGR, obowiązkach i uprawnieniach kierownika oraz samorządu robotniczego, informacje o glebie, klimacie, produkcji roślinnej i zwierzęcej, przemyśle rolnym, rozdziały na temat ekonomiki i organizacji gospodarstwa, jego finansów i rachunkowości, organizacji robót, mechanizacji, budownictwa wiejskiego, melioracji, zaopatrzenia materiałowo-technicznego i zbytu produktów rolnych, ważniejsze przepisy prawne oraz bibliografię z zakresu wymienionych zagadnień.

JASZCZUK N. A.: Udział затрат i analiz siebiestoimosti produkcii w kołchozie (Obliczanie nakładów i analiza kosztów własnych produkcji w kołchozie). Moskwa 1961 Sielchoziz, s. 168.

Autor, pracownik naukowy Ukraińskiego Instytutu Naukowo-Badawczego Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, przedtem wieloletni buchalter kołchozu „Leninowski Szlak”, został w swoim czasie wyróżniony za wzorcowe prowadzenie rachunkowości. Na podstawie swego doświadczenia oraz na przykładzie wspomnianego kołchozu omawia on całokształt zagadnień związanych z planowaniem, organizacją, metodą i techniką czynienia nakładów oraz obliczania kosztów własnych produkcji, analizowanych wg poszczególnych elementów składowych, celem wskazania dróg dalszego podnoszenia wydajności produkcji przy stosunkowo najmniej- szych nakładach sił i środków. Publikacja jest przewidziana dla pracowników buchalteryjnych i finansowych kołchozów oraz kadry kierowniczej, z możliwością wykorzystania jej przez pracowników nauki i dydaktyki oraz studentów szkół rolniczych jako praktycznej pomocy.

KĄTOCH F.: SZNURA S., ZARZYCKI Z.: Przemiany struktury agrarnej na Dolnym Śląsku. Katowice 1962 Wyd. „Śląsk”, s. 88.

Autorzy dokonali analizy przemian, zachodzących w strukturze agrarnej Śląska, głównie w stanie posiadania i klasowego władania ziemią w okresie od uwłaszczenia chłopów do chwili obecnej. Badania objęły wielką i drobną własność rolną, drobne dzierżawy, ogrody działkowe, spółdzielczość produkcyjną oraz problem chłopów-robotników, wielkość i rodzaj produkcji rolnej. Specyficzne cechy regionu śląskiego nasunęły także takie zagadnienia jak stosunek rolnictwa i wsi do przemysłu, siła robocza i baza terenowej produkcji rolnej ustawione pod kątem widzenia potrzeb ludności miejskiej, wreszcie przekształcanie się chłopów w robotników. W części historycznej uwzględniono walkę obu tych klas o utrzymanie polskości w okresie germanizacji.

KAROTAMM N. G.: Ekonomičeskaja efektiwnost kapitalnych włożenij w so-cialisticeskom sielskom choziajstwie. Moskwa 1961 Ekonomizdat, s. 144.

Maksymalne podniesienie efektywności ekonomicznej nakładów, poczynionych w gospodarce narodowej ZSRR, w tym w rolnictwie, stanowi jedno z najbardziej aktualnych i ważnych zadań budownictwa komunistycznego. Prace nad metodyką

i metodologią kapitalnych nakładów w przemyśle trwają w ZSRR od 1927 r. Analogiczne prace nad ekonomiczną efektywnością nakładów w rolnictwie zostały podjęte dopiero od niedawna. Idzie o efektywność globalną kilkunastu tysięcy gospodarstw podległych Min. Rolnictwa ZSRR oraz o efektywność indywidualną poszczególnych gospodarstw rolnych. Temu tematowi poświęcono większą część omawianej pracy, z jednoczesnym ograniczeniem jej do zagadnień metodologicznych. W zakończeniu pracy wytyczono drogi prowadzące do podniesienia ekonomicznej efektywności środków przeznaczonych na sowchozy (nakładów kapitalnych, środków obrotowych, globalnych nakładów na 1 ha, kosztów własnych oraz cen).

KOPEĆ B.: **Ekonomika i organizacja gospodarstw rolniczych w zarysie**. Warszawa 1962 PWRiL, s. 512.

Książka została zatwierdzona przez Dep. Oświaty Rolniczej Min. Rolnictwa jako podręcznik zastępczy dla techników rolniczych i specjalizujących, niemniej jednak może ona być również z powodzeniem wykorzystana tak przez studentów wyższych szkół rolniczych jak pracowników nauki i praktyki rolnej. Po wprowadzeniu do przedmiotu ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych, autor omawia kolejno w cz. I: środki produkcji, organizację procesów produkcji i organizację procesów pracy; w cz. II zaś systemy gospodarcze, metodykę projektowania organizacji gospodarstw, zarządzanie gospodarstwem rolniczym, zasady rachunkowości i gospodarki finansowej, wycenianie i kalkulację w rolnictwie, zasady analizy gospodarczej, statystykę i sprawozdawczość. Dla każdego z rozdziałów autor podaje tematy ćwiczeń oraz wybraną bibliografię przedmiotu. Pod adresem wydawnictwa należałoby wysunąć postulat bardziej starannego wydawania książek (recenzja tej książki zamieszczona jest w niniejszym numerze „Zagadnień”).

Die materiale Produktionsbasis der Landwirtschaft der DDR (Materiałna baza produkcyjna rolnictwa NRD), Berlin 1960 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 122.

Zeszyt 6 serii skryptów Vorlesungen zur Agrarökonomik wprowadza w podstawowe pojęcia materialnej bazy produkcyjnej, rolę techniki i wpływ stosunków produkcyjnych na zastosowanie maszyn w rolnictwie. Po omówieniu podstaw materialnych kapitalistycznego rolnictwa niemieckiego przed II wojną światową, autor akcentuje znaczenie bazy produkcyjnej dla rolnictwa NRD w szczególności: ważniejszych środków produkcji dla socjalistycznego rolnictwa, konieczności kompleksowej mechanizacji rolnictwa oraz mechanizacji prac wewnątrz gospodarstwa (podwórzowych i innych), budynków oraz innych nakładów, podstawowego stada i wieloletnich upraw, nawożenia, zwalczania szkodników, gospodarki paszowej.

Podkreślono przy tym specyfikę produkcji rolnej, jeśli idzie o zastosowanie i wykorzystanie nowoczesnych środków produkcji oraz ekonomiczną efektywność nakładów w rolnictwie.

McCRONE G.: **The Economic of Subsidizing Agriculture** (Zagadnienia ekonomiczne związane z subsydiowaniem rolnictwa). London 1962 G. Allen and Unwin, s. 189.

W serii prac społecznych i ekonomicznych Uniwersytetu w Glasgow wydano studium o brytyjskiej polityce popierania rolnictwa (od czasu drugiej wojny) i jej wpływie z jednej strony na produkcję rolną, z drugiej zaś na obciążenie płatników podatków. Problem został potraktowany porównawczo tak z okresem prowadzenia polityki wolnego rynku jak polityki innych krajów europejskich oraz polityki wspólnego rynku. Koszty prowadzonej polityki popierania rolnictwa rozważane są także w płaszczyźnie analizy bilansu płatniczego, importu i polityki aprowizacyjnej kraju oraz jej wpływu na „Terms of Trade” tzn. całokształt warunków rynkowych w handlu zagranicznym.

MIEDOWOJ A. J.: **Rostowszczieskij kapital w sielskom choziajstwie Indii** (Lichwiarski kapital w rolnictwie Indii). Moskwa 1961 Izd. Instituta Mieżdunar. Otnoszenij, s. 200.

Monografia wydana przez Instytut Stosunków Międzynarodowych, w której zanalizowano źródła kredytów uzyskiwanych przez chłopów ze szczególnym uwzględnieniem tych warstw ludności wiejskiej, które dźwigają na sobie główne brzemie lichwiarskiego kredytu, jego zużycie i oprocentowanie, jako też charakterystykę lichwiarzy, formy i metod stosowanej przez nich eksploatacji dłużników

oraz wpływu zadłużenia lichwiarskiego na sytuację ekonomiczną rolnictwa Indii. Ponadto w pracy zanalizowano: główne przyczyny powstawania zadłużenia wsi u lichwiarzy oraz kapitał lichwiarski, jako jedną z form wyzysku na wsi.

MURRAY W. G.: **Farm Appraisal and Valuation** (Szacowanie wartości farm) Ames, Iowa 1961 State University Press, s. 440.

Autor, profesor ekonomii Uniwersytetu w Iowa, podaje metody wszechstronnej oceny wartości farm na podstawie tak indywidualnych cech danego gospodarstwa jak okoliczności zewnętrznych. Punktem wyjściowym są warunki przyrodnicze (m. in. wydajność i wartość gleby, topografia terenu, klimat, zbiory), następnie wyposażenie gospodarstw, odległość od miast, drogi, stosunki rynkowe oraz perspektywy dochodowe gospodarstw. W tekście i załącznikach podano wiele rysunków, wykresów, tabel, wzorów obliczeniowych i wskaźników.

OLSZEWSKI T.: **Geograficzne warunki rolnictwa chińskiej prowincji Kiangsu**. Łódź 1962 PWN, s. 201 + mapy. Łódzkie Tow. Naukowe Nr 72.

Na podstawie materiałów statystycznych oraz pobytu w Chinach w 1957 r., autor analizuje związki zachodzące między geograficznymi warunkami rolniczymi a środowiskiem fizycznym i społecznym najmniej i najgęściej zaludnionej prowincji Chin; czynniki przyrodnicze i klimatyczne doprowadziły tu do rozwoju 4 podstawowych regionów, różniących się wydajnością i charakterem produkcji rolnej. Autor uwzględnia elementy siły roboczej, stosunków społecznych, rozmieszczenia upraw, to ostatnie podaje w załączonych mapach. Obszerna bibliografia przedmiotu.

Ökonomik der sozialistischen Landwirtschaftsbetriebe (Ekonomika socjalistycznych gospodarstw rolnych), Berlin 1961 VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, s. 380.

Podręcznik stosowany w socjalistycznym szkoleniu zawodowym w zakresie rolnictwa, a w szczególności: w gospodarce polowej, nasiennej, użytkach zielonych i melioracji, hodowli bydła, trzody, owiec i drobiu oraz pszczelarstwa. Praca zbiorowa została wykonana przez kolektyw Instytutu Ekonomiki Socjalistycznego Rolnictwa Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Berlinie, zawiera wiadomości następujące: o gospodarce narodowej NRD i jej zadaniach w planie 7-letnim, rozwoju socjalistycznego rolnictwa i kierowaniu nim, środkach produkcji, pracy i jej organizacji, organizacji gospodarstw, ich poszczególnych działów i planowaniu. Rzecz bogato ilustrowana rysunkami, tabelami i wykresami oraz fotografiami.

Podstawy rejonizacji produkcji rolniczej w województwie rzeszowskim. Rzeszów 1961, Prez. WRN, s. 610.

Obszerna monografia produkcji rolniczej woj. rzeszowskiego stawia sobie 2 cele: przedstawienie obecnego stanu rolnictwa tego okręgu i wskazanie takiego dalszego układu produkcji rolnej, który pozwoliłby na wykorzystanie istniejących rezerw i osiągnięcie lepszych wyników gospodarczych. Badania podjęte zostały przez zespół naukowców krakowskich na podstawie danych GUS, Wyd. Rolnictwa i Leśnictwa PWRN w Rzeszowie i in. Uzyskane materiały dostarczyły wiadomości na temat: regionów opadowych, gleby, produkcji roślinnej, ogrodnictwa, łąk i pastwisk oraz produkcji zwierzęcej.

Monografia ta była dyskutowana na sesji poświęconej kierunkom i drogom rozwoju produkcji rolnej w woj. rzeszowskim, która odbyła się w Łańcucie w dn. 22—26. V. 1962 r. a przygotowana została przez Prezydium WRN w Rzeszowie oraz Instytut Ekonomiki Rolnej.

Природа и сельское хозяйство Волго-Ахтубинской долины и дельты Волги (Przyroda i rolnictwo doliny nadwołżańsko-achtubińskiej oraz delfy Wołgi). Moskwa 1962 Izd. Moskovskowo Uniwersiteta, s. 450.

Dla uczczenia 250-lecia urodzin M. W. Łomonosowa (1711—1761) Wydział Geograficzny wydał pracę zbiorową ekspedycji, która badała nizinę wokół morza Kaspijskiego, a m. in. historię i strukturę geologiczną, gleby, roślinność, a w szczególności naturalne zasoby paszowe, historię osiedlenia i rolnictwa, jego charakterystykę ogólną i zagadnienia rozwoju. Stosując powyższą metodę badania terenu, w części II opisano 8 wyodrębnionych rejonów rolniczych: podmiejskich (wołgo-gradzki i astrachański), hodowli owiec, bydła i gospodarki zbożowej oraz rybołówstwa i in. Liczne mapy i dane statystyczne.

SANDERS I. T.: **Rainbow in the Rock. The People of Rural Greece** (Tęcza na skale. Ludność rolnicza Grecji). Cambridge 1962 Harvard University Press. s. 363.

Autor, profesor socjologii Uniwersytetu Bostońskiego, interesujący się wsią i ludnością Grecji, miał możliwość w czasie swego pobytu w tym kraju (w latach 1952—3, 1955 i 1959) zaobserwować rozwój i zachodzące zmiany w strukturze rolnictwa, przeprowadził też wiele rozmów i wywiadów, które pozwoliły na opisanie: życia ludności wiejskiej i pasterskiej, życia rodzinnego, wspólnoty wiejskiej oraz przemian socjologicznych wsi greckiej.

SCHMIDT W.: **Die Grundzüge der Entwicklung der Landwirtschaft in der DDR von 1945 bis zur Gegenwart** (Ogólny zarys rozwoju rolnictwa w NRD od 1945 r. do chwili obecnej). Berlin 1960/61, VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, T. 1 s. 196, T. 2/1 — s. 174, T. 2/2 — s. 175—384.

Na treść publikacji wydanej w 3 zeszytach składają się wykłady, wygłoszone w roku akademickim 1959/1960 dla studentów 4 roku wydziału rolniczo-ogrodniczego Uniwersytetu im. Humboldta w Berlinie. Zeszyt pierwszy, zawierający przedmowy autora i wydawnictwa oraz wprowadzenie w zagadnienie, dotyczy rozwoju rolnictwa NRD w latach 1945—1952, a w szczególności: przedmiotu, i zadań marksistowsko-leninowskiej teorii agrarnej przy analizie stosunków rolnych w kapitalizmie okresu przejściowego od kapitalizmu do socjalizmu i przedmiotu marksistowsko-leninowskiej ekonomiki rolnej w socjalizmie oraz rysów głównych rozwoju rolnictwa w NRD. Zeszyt drugi został wydany w dwu częściach, których w pierwszej omówiono historyczną konieczność socjalistycznej przebudowy rolnictwa i przekształceń, którym ono uległo w okresie przejściowym od kapitalizmu do socjalizmu, w części drugiej zaś — socjalistyczne przekształcanie się rolnictwa w NRD.

Sprawocznik ziemleustroitiela (Poradnik organizatora gospodarstw). Moskwa 1961 Izd. Sielskochoz. Litier. Żurnałow i Plakatow, s. 440.

Poradnik podaje podstawowe metody wewnętrznej organizacji gospodarstw oraz organizacji i planowania osiedli rolniczych (kołchozowych i sowchozowych), prac rolnych, wykonywania robót geodezyjnych i dokonywania związanych z tym obliczeń, łącznie ze sporządzaniem projektów urządzeńowych od robót wstępnych (map glebowych itp.), aż do realizacji ich w różnych terenach.

SUKHATME P. V.: **La faim dans le monde et les besoins alimentaires futures** (Głód w świecie i przyszłe potrzeby żywnościowe). Rome 1960 Org. des Nations Unies. s. 94.

W referacie wygłoszonym w Królewskim Stowarzyszeniu Statystyków w Londynie, autor omówił dwa podstawowe tematy: obecny stan żywienia ludności świata i jej potrzeby w latach 1980 i 2000. Badania na pierwszy temat były prowadzone i opublikowane przez FAO w latach 1946 i 1953; z aktualnej analizy wynika, że ludność świata — w granicach od $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{2}$ — cierpi głód lub jest niedożywiona (wg obliczeń w kaloriach). Na podstawie badań przeprowadzonych metodą programowania liniowego autor stwierdził, iż w 1980 r. produkcja roślinna i zwierzęca (szczególnie na dalekim Wschodzie) powinna być podwojona, w roku zaś 2000 — potrojona, aby sprostać żywieniu ludności świata.

W zakończeniu przytoczono dyskusję, która odbyła się po referacie oraz jej podsumowanie przez autora.

VAN HULTEN M. H. M.: **De collectivisatie van de landbouw in de Volksrepubliek Polen 1944—1960** (Kolektywizacja rolnictwa w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1944—1960). Amsterdam 1962. Druk H. J. Koersen, s. IX, 223.

Autor w czasie dwuletniego pobytu w Polsce zebrał materiały, a następnie napisał pracę doktorską, która została wydana drukiem i przesłana do Polski przed odbyciem się przewodu doktorskiego, którego zapowiedź — rzecz charakterystyczna i godna zalecenia — ukazała się na stronie tytułowej. Także forma pracy zasługuje ze wszech miar na wyróżnienie, ze względu na niezwykle staranny sposób wydania i zaopatrzenie książki w dane statystyczne, mapy, wykresy oraz uzupełnienie bardzo szczegółowymi przepisami (do poszczególnych rozdziałów) bibliografię przedmiotu (331 pozycji), noty biograficzne oraz indeksy.

Po wprowadzaniu w istotę problemu i charakterystyce materiału, autor omawia postawę chłopów, Partii i kleru wobec kolektywizacji, reformę rolną 1944 r., kolektywizację od roku 1948, zmiany, które zaszły na tym odcinku po październiku

1956 r., podstawowe zasady kolektywizacji oraz na przykładzie pow. Kościan (woj. poznańskie), gdzie przebywał przez czas dłuższy, konkretne wyniki swych analiz dotyczących kolektywizacji tego powiatu.

WACŁAWOWICZ ST.: **Związki międzydziałowe produkcji rolnej w województwie krakowskim**. Kraków 1962 WSE, s. 342.

W numerze 2 serii specjalnej — rozpraw habilitacyjnych — Zeszytów Naukowych WSE w Krakowie, autor zaprezentował pierwsze bodaj w Polsce zastosowanie w skali makroekonomicznej (dla regionu woj. krakowskiego) metody przepływów międzygałęziowych do analizy warunków produkcji rolnej. (Podobne badania w skali mikroekonomicznej, tzn. dla poszczególnych przedsiębiorstw rolnych — konkretnie PGR — są prowadzone w Katedrze prof. R. Manteuffla na SGGW oraz w PAN).

Praca składa się w zasadzie z 4 części, w których pierwsze 2 rozdziały dotyczą podstawowych metod określenia proporcji produkcji rolnej w dotychczasowej praktyce planowania oraz ogólnych zasad budowy tablic przepływów międzygałęziowych produkcji rolnej. Postawienie i rozwiązanie problemu zostało dokonane w rozdziałach III, IV i V, w których przedstawiono powiązania międzygałęziowe produkcji rolnej w układzie rzeczowym i wartościowym. W rozdz. VI podano techniczną stronę obliczania współczynników kosztów oraz rozwiązania równań bilansowych produkcji rolnej. Ostatni (VII) rozdział jest próbą wykorzystania macierzy współczynników kosztów w planowaniu bieżącym i perspektywnym. Obszerna bibliografia zawiera ponad 150 pozycji.

WINNIFRITH J.: **The Ministry of Agriculture, Fisheries and Food** (Ministerstwo Rolnictwa, Rybactwa i Wyżywienia). London 1960 G. Allen and Unwin, s. 271. XI The New Whitehall Series.

Obszerna monografia przygotowana pod auspicjami Królewskiego Instytutu Administracji Publicznej, jako jedenasty numer serii publikacji, których zdaniem jest dostarczanie autorytatywnych informacji dotyczących najważniejszych resortów. Autor pracy (stały sekretarz stanu Ministerstwa) podaje obszerny opis aktualnego zakresu działania Ministerstwa, poprzedzony jego krótką historią. Część szczegółową ujęto w sposób, który by mógł zainteresować przeciętnego czytelnika, a nie tylko studentów administracji publicznej, dla których monografię przeznaczono. Dlatego też znajdujemy w niej wiadomości w sprawach: subsydiowania farm oraz innych środków polityczno-gospodarczych, gwarantujących utrzymanie cen rolnych na określonym poziomie, a przez to samo opłacalności gospodarki farmerskiej, form użytkowania ziemi i związane z tym przepisy oraz instytucje, zagadnienia robotników rolnych, zaopatrzenia, organizacji rynku zbytu artykułów rolnych i kooperacji, żywienia, rybołówstwa, stosunków międzynarodowych, statystyki i ekonomii rolnej. Ponadto podano organizację samego Ministerstwa, jego głównych służb centralnych i organizacji regionalnych oraz lokalnych (wraz z odpowiednimi schematami organizacyjnymi).

ARTYKUŁY EKONOMICZNO-ROLNICZE

CHOLAJ H.: **Problem renty gruntowej absolutnej w gospodarce chłopskiej.** Ekonomista, Warszawa 1962, nr 2 s. 282—307 streszczenie rosyjskie.

Problem renty gruntowej absolutnej rozpatruje autor w warunkach gospodarki chłopskiej subsumowanej, tj. podporządkowanej panującemu sposobowi produkcji — w danym wypadku kapitalistycznej. Rozważa obszernie zagadnienie subsumcji, uznając za niesłuszne zarówno pomniejszenie wpływu, jaki na gospodarstwo chłopskie wywiera kapitalizm, jak i przypisywanie gospodarce chłopskiej wszystkich cech kapitalizmu.

Autor nie neguje, że w dochodzie gospodarstwa chłopskiego tkwią elementy renty absolutnej, jednak nie widzi możliwości praktycznego jak i teoretycznego wydzielenia jej wielkości. Zdaniem jego, ekonomicznym wyrazem własności prywatnej ziemi w gospodarstwach chłopskich może być oprocentowanie wartości ziemi, analogicznie do oprocentowania innych środków produkcji rolnej.

W artykule przytoczone są szeroko poglądy na omawiany temat Marksa i Engelsa, Lenina, jak również współczesnych ekonomistów.

CIEPIELEWSKA M., PERCZYŃSKI M.: **Rozwój trendu hodowlanego bydła w latach 1955—1961 na tle zmian w warunkach opłacalności hodowli i w produkcji pasz.** Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, Warszawa, 1962, Zeszyt 36, s. 25—73 streszczenie rosyjskie i angielskie.

Rozprawa o trendzie pogłowia bydła wypełnia w dużym stopniu lukę istniejącą od dawna w naszej literaturze ekonomiczno-rolniczej. Autorzy, biorąc za punkt wyjścia okres od 1955 roku, dają szczegółowy przegląd kształtowania pogłowia bydła, produkcji żywca i mleka na tle analizy cen, rozmiarów dostaw obowiązkowych i sytuacji paszowej. Badania swe ujmują zarówno w skali całego kraju, jak i w przekroju wojewódzkim. Praca ta jest interesująca ze względu na obszerny materiał informacyjny, jak i na stronę metodyczną ujmowania występujących tu współzależności.

W rozpatrywanym okresie wzrost pogłowia bydła wykazał stałą tendencję pod wpływem wzrostu cen dostaw obowiązkowych. Zmiany cen bydła na wolnym rynku w zasadzie nie wpływały na dynamikę pogłowia. W poszczególnych latach natomiast daje się zauważyć zależność wzrostu pogłowia od rozmiarów zbiorów siana i produkcji okopowych pastewnych.

BAPTIST A. G.: **Auswirkungen eines guten Anbauplanes auf die Arbeitsleistung** (Wpływ dobrego planu gospodarczego na wydajność pracy) Agrarpolitische Revue, Zurich 1962 nr 12 s. 386—412.

Konieczność uzyskania większej efektywności pracy zmusza do zastanowienia się nad znaczeniem mechanizacji w procesie produkcyjnym. Chodzi tu m. in. o zmniejszenie ilości mało efektywnych czynności ręcznych i zastąpienie ich zautomatyzowanymi czynnościami zmechanizowanymi. Jednakże przy tym należy dążyć do możliwie ograniczonej ilości maszyn i urządzeń, co możliwe jest przy daleko idącej specjalizacji produkcji rolnej.

Racjonalny przebieg procesu produkcyjnego wymaga takiego planu gospodarczego, który zapewni właściwe zastosowanie pracy żywej i zmechanizowanej. Dotyczy to zarówno większych gospodarstw jak i chłopskich gospodarstw rodzinnych.

Jako przykład racjonalnego zastosowania pracy autor podaje szczegółowe dane z jednego gospodarstwa o obszarze 49 ha.

BARTER P. G. H.: **Special Problems of Agricultural Planning**. (Wybrane zagadnienia planowania w rolnictwie) Monthly Bulletin of Agricultural Economics and Statistics, Rzym 1962, nr 11 s. 1—7.

Artykuł omawia problemy planowania w rolnictwie krajów słabo rozwiniętych gospodarczo.

Autor podaje tu charakterystyczne cechy rozwoju rolnictwa tych krajów i na tle tego specyfikę planowania, inicjowanego dla potrzeb Organizacji Narodów Zjednoczonych. I tak, biologiczne warunki rolnictwa przesądzą o żywiołowym przebiegu procesu produkcyjnego, przy małych możliwościach oddziaływania ze strony człowieka. Wyraża się to m. in. w krańcowych zmiennościach wysokości plonów. Historyczne przyczyny przesądzą o przeludnieniu rolnictwa i niskim stopniu opanowania techniki rolniczej. Z tym wiąże się rozdrobnienie produkcji na liczne gospodarstwa, co stanowi szczególną trudność przy jakichkolwiek poczynaniach organizacyjnych.

Zagadnienie inwestycji uważa autor za główny warunek rozwoju tych krajów, przy tym wskazuje na dwojaki charakter inwestycji; inwestycje podstawowe, jak melioracje wymagają finansowania ze środków publicznych, pełne jednak wykorzystanie tych inwestycji wymaga dużego wkładu samych użytkowników.

FÄSSLER P.: **Die festgestellten und möglichen Auswirkungen der Betriebsvereinfachung auf die Arbeitswirtschaft**. (Zbadanie możliwości wpływu uproszczenia gospodarstwa na nakład pracy) Agrarpolitische Revue, Zurich 1962, nr 12, s. 356—412.

Artykuł szczegółowo omawia przeorganizowanie według wskazań instruktora dwóch gospodarstw rolnych — folwarcznego o obszarze 85 ha użytków rolnych i wielkociepłowskiego o obszarze 35 ha. Do tego przeorganizowania zmuszało zastępujące pracę umaszynowanie rolnictwa spowodowane znacznymi kosztami pracy najemnej.

Zadaniem instruktora, które realizował on w jednym gospodarstwie cztery lata, a w drugim osiem lat, było uproszczenie organizacji gospodarstw przez zmniejszenie wielostronności ich kierunku i zwiększenie socjalizacji. Na tej drodze osiągnięto zwiększenie umaszynowania, co spowodowało zmniejszenie kosztów robocizny i ogólnych kosztów gospodarczych przy zwiększających się nakładach rzeczowych. W ten sposób uzyskano zwiększenie dochodu czystego.

Autor przedstawia cały przebieg dokonywanych zmian w organizacji każdego gospodarstwa jak również daje analizę porównawczą tych zmian.

FRANCK M.: **„Können landwirtschaftliche Kleinbetriebe lebensfähig sein“** (Czy mogą być żywotne gospodarstwa małorolne?) Agrarpolitische Revue, Zurich 1962, nr 10/11 s. 309—329.

Na powyższe pytanie autor próbuje dać odpowiedź opierając się na osiągnięciach gospodarstw szwajcarskich. Porównuje w tym celu sześć grup gospodarstw wielkości przeciętnej od 1,62 ha do 5,57 ha (ściślej biorąc porównuje 34 gospodarstwa rozdzielone bardzo nierównomiernie na sześć grup). Na podstawie analizy wyciąga wnioski, że kryterium wyników działalności produkcyjnej dla jednych gospodarstw stanowi intensywne wykorzystanie użytkowanego arealu, dla innych — przeciwnie — intensywność prowadzenia działalności produkcyjnej niezwiązanej bezpośrednio z obszarem. Osiągnięcia te wyrażają się jako różnej wielkości dochód z kapitału i dochód z pracy.

Poza tym na osiągnięcia poszczególnych gospodarstw wpływa wynik nie związany z arealem, jakim jest ryzyko. W produkcji roślinnej występuje tu głównie wysokość plonów, w produkcji zwierzęcej układ cen.

Te wszystkie okoliczności dają możność — wobec różnorodnych kryteriów oceny — wiązania osiągnięć gospodarstw małorolnych z określonym arealem.

Autor proponuje wprowadzenie nowego miernika, jakim jest stosunek dochodu społecznego (bez podatków) wytwarzanego przez rolników do sumy nakładów pracy ręcznej i oprocentowanie kapitałów.

Jako reasumując swej analizy autor na postawione w tytule pytanie daje odpowiedź pozytywną.

HILL LOWELL D.: **Characteristics of the Farmers Leaving Agriculture in an Iowa county**. (Charakterystyka farmerów porzucających rolnictwo w jednym z powiatów stanu Iowa), Journal of Farm Economics, Wisconsin 1962, nr 2, s. 419—426.

Na podstawie ankiety wśród 85 farmerów, którzy opuścili swoje gospodarstwa

jednym z powiatów stanu Iowa w latach od 1959 do 1961 uzyskano odpowiedź od 46, z których 23 powróciło, 19 przeszło do zawodów miejskich, 4 przeniosło się w inne okolice.

Analiza obejmuje 19 odpowiedzi farmerów, którzy przeszli do innych zajęć, z tym, że odpowiedzi tych 23, którzy powrócili, naświetla szereg okoliczności w sposób analogiczny.

Ankietowani farmerzy pod względem użytkowanego obszaru i wielkości dochodu nie różnią się od przeciętnych farmerów w danej okolicy. Około połowy farmerów w okolicy (53,9%) stanowią dzierżawcy gruntów. Spośród farmerów, którzy odeszli, przeważają byli dzierżawcy, natomiast wśród powracających przeważają właściciele.

Przyczyny opuszczenia farm są bardzo różnorodne — zarówno ekonomiczne (niska skala dochodu), jak i socjologiczne (większa atrakcyjność miasta). Nie brak jednak też motywów osobistych (wiek, zdrowie). Należy podkreślić, że wśród tych, którzy powrócili często spotyka się opinie przedstawiające zawód rolniczy w niekorzystnym świetle.

Autor zastrzega się, że obserwacje jego dotyczą ograniczonego terytorium i nie mogą być uogólnione na inne obszary kraju. Poza tym wypowiada pogląd, że w sprawach migracji ludności nie chodzi o rozwiązanie uniwersalne jednego problemu, lecz odwrotnie, o rozwiązywanie znacznej ilości różnorodnych indywidualnych problemów.

KORDASZ W. A.: Rasczot optimalnoj struktury posiewów w choziajstwie w ramach agrotechniczkeski obosnowannych wariantów siewooborotow. (Obliczenia optymalnej struktury zasiewów w gospodarstwie w ramach uzasadnionych pod względem agrotechnicznym płodozmianów). Wiestnik Leningradskowo Uniwersiteta. Leningrad 1962, N 11, s. 27—40 streszczenie angielskie.

W literaturze radzieckiej pojawia się coraz więcej badań dotyczących optymalizacji produkcji metodą programowania liniowego. Przykładem tego jest omawiany artykuł. Autor stosuje metodę będącą obecnie już powszechnie w użyciu. Jako kryterium przyjmuje maksymalną produkcję przy minimalnych nakładach pracy i środków, wprowadza szereg ograniczeń wynikających z zasobów sił roboczych, umaszynowania, zasobów pasz, rozmiarów produkcji towarowej.

W oparciu o przyjęte założenia autor daje teoretyczny przykład rozwiązania matematycznego, przytaczając wszystkie wyliczenia.

KOZIEJ M., KRÓL B.: „Badania potrzeb zatrudnienia w rolnictwie na przykładzie woj. krakowskiego” Gospodarka Planowa, Warszawa 1962, nr 6, s. 49—54.

Województwo krakowskie przedstawia szczególnie interesujący teren dla badań potrzeb zatrudnienia w rolnictwie ze względu na różnorodność warunków przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych. Stąd badania te prowadzone były w sześciu wyodrębnionych rejonach, uwzględniając gospodarstwa wielkotowarowe — państwowe i spółdzielcze, jak też gospodarstwa chłopskie różnej wielkości. Do określenia obecnego rozmiaru zapotrzebowania pracy w rolnictwie autorzy stosowali metodę „normatywną”, przyjmując dla poszczególnych rejonów stan średnioroczny, uwzględniając zapotrzebowanie szczytowe. W rachunku uwzględniono wszystkie prace w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej, prace o charakterze ogólnogospodarczym, jak też prace domowe. Wszystkie obliczenia ujęto w ilościach roboczodni w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych. Przeciętnie dla całego województwa krakowskiego zapotrzebowanie to wynosi 56,1 osób fizycznych na 100 ha. W poszczególnych rejonach wahania te wynoszą od 47 do 63 osób.

Autorzy podali również obliczenia dla perspektywy w dwóch wariantach. Zakładając niezmienną strukturę agrarną wzrost produkcji globalnej o 75% oraz znaczny postęp mechanizacji — zwiększenie zapotrzebowania siły roboczej oszacowano dla całego województwa na 12,5%, przy tym w poszczególnych rejonach od 8 do 16%.

Przy założeniu pełnego uspołdzielczenia wzrost zapotrzebowania robocizny wyniesie około połowy poprzedniego wariantu.

MOHR D.: Zur Darstellung der Landwirtschaftlichen Betriebsstruktur durch die Agrarstatistik (O przedstawieniu struktury gospodarstw przez statystykę rolną) Agrarwirtschaft Hanover 1962, nr 8 s. 265—272, streszczenie angielskie i francuskie.

Podstawowym zadaniem statystyki rolniczej między innymi jest określenie struktury organizacyjnej gospodarstw rolnych. Spis rolny przeprowadzony w NRF w 1960 roku podaje dwa rodzaje grupowania gospodarstw:

Grupowanie według głównych kierunków produkcji obejmuje podział na produkcję rolniczą, ogrodniczą, winorośli, leśną i rybactwo: w tych działach uwzględniono też powiązanie z produkcją przemysłową. To grupowanie stanowi podstawowy podział dla systematyki w ramach gospodarki narodowej.

Grupowanie według użytkowania ziemi uwzględnia podział na poszczególne uprawy, określając tym samym strukturę gospodarki polowej. Natomiast nie uwzględnia ono produkcji zwierzęcej.

Przy obydwóch tych rodzajach grupowania gospodarstw nie uwzględnia się podziału według cech organizacji gospodarstw. Autor przedstawia projekt takiego podziału, w którym organizacja gospodarstw uwidoczniła jest przez różnorodne połączenie występujących w gospodarstwie kierunków produkcji roślinnej, i zwierzęcej. Jako kryteria ilościowe określania kierunków produkcji przyjął wskaźniki podane przez Blohma. W ten sposób wyodrębnił 18 systemów organizacji gospodarstw. Użyteczność praktyczna takiego podziału została wypróbowana przy pogrupowaniu 358 gospodarstw.

PETRICEVIC I.: *Messung der Produktivität in der Landwirtschaft* (Mierzenie produktywności w rolnictwie). *Agrarpolitische Revue*, Zurich 1962, zeszyt 7, s. 215—221.

Autor podaje informację o konferencji naukowej poświęconej zagadnieniu miar produktywności w rolnictwie, jaka miała miejsce w Paryżu w grudniu 1961 w ramach OCDE (Organisation de coopération et de développement économiques). Podstawą do obrad był referat prof. Horringtona z Holandii, w którym były omówione aktualne poglądy na ten temat oraz postawiono szereg wniosków dążących do ujednolicenia pojęć i terminologii.

Rozważano miary produktywności rolnictwa w porównaniu z produktywnością innych działów gospodarki narodowej danego kraju, jak też porównania miar produktywności rolnictwa w różnych krajach.

Przyjęto definicję produktywności jako stosunek osiągniętych wyników (produkcji) do poczynionych nakładów. Określenie tych pojęć w języku angielskim „output”, „input” i „ratio” (stosunek) ma ułatwić jednoznaczne pojmowanie ich w innych językach.

Opierając się na przyjętych ustaleniach podano definicje dalszych pochodnych pojęć „Brutto-output” i „-input”, jak również „Netto-output” i „-input”.

Przedmiotem obrad konferencji były również inne pojęcia — jak produktywność pracy, produktywność gleby, rentowność itp. Uznano, że te pojęcia nie mogą służyć do mierzenia produktywności rolnictwa.

PREUSCHEN G.: *Betriebsleiter und Betriebsplanung* (Kierowanie gospodarstwem i planowanie gospodarcze). *Agrarwirtschaft*, Hanower 1962, nr 5, s. 149—152.

Planowanie obejmuje całokształt optymalnych rozwiązań jakie mają być zrealizowane w gospodarstwie zarówno w ogólnym ujęciu, jak i w określonych szczegółach. Kierownik gospodarstwa w zasadzie staje się ograniczony w wyniku ustalonego planu. Ponadto zakres informacji mogących stanowić podstawy do decyzji jest ograniczony.

Z tych względów systemy planowania powinny być dostosowane do możliwości działania kierownika. Chodzi o to, by kierownik gospodarstwa w decyzjach swych mógł etapami realizować całość planu.

SAGAJDAK E. A. *Ekonomičeskaja effiektivnost cen na produkcju socialističeskowo sielskowo choziajstwa* (Ekonomiczna efektywność cen na produkcję socjalistycznego rolnictwa). *Wiestnik Moskowskowo Uniwiesitietu*, Moskwa 1962 nr 3, s. 31/40.

Polityka cen w dążeniu do ustalania opłacalności poszczególnych wytworów nie powinna dążyć do jednolitego poziomu opłacalności dla wszystkich wytworów, lecz przeciwnie, stwarzać preferencje dla tych, które mają większe znaczenie dla gospodarki narodowej.

Istnieje też inny aspekt efektywności ekonomicznej cen, mianowicie ceny uzyskane za produkcję towarową kołchozów i sowchozów na określony wytwór różnie oddziałują na jej efektywność. W szczególności, ceny uzyskiwane przez kołchozy — o ile są opłacalne — stymulują produkcję, a tym samym wpływają na kształtowanie wydajności pracy i kosztów własnych, natomiast ceny uzyskiwane

przez sowchozy, nie oddziałują w ten sposób, gdyż fundusz spożycia jest tu gwarantowany przez państwo (plan), jak też akumulacja dokonuje się również przez definiowanie.

Autor rozważa szczegółowo przestrzenne kryteria kształtowania cen wytworów rolnych, podając szereg przykładów dotyczących cen z Tambowskiego obwodu.

SONDEL J.: Wzajemny stosunek uprawianych roślin i jego aspekt ekonomiczny. Postępy Nauk Rolniczych, Warszawa 1962, nr 2, s. 139—162.

W obszernym artykule autor omawia podstawowe czynniki decydujące o optymalizacji produkcji roślinnej. Na podstawie analizy struktury zasiewów wyodrębnia szereg sytuacji kształtujących stosunek wzajemny poszczególnych roślin uprawnych. Wskazuje na istnienie roślin uprawnych, sprzężonych w jednym procesie technicznym, jak mieszańki, wsiewki. Poświęca wiele uwagi roślinom współzawodniczącym (pszenica — żyto; owies — jęczmień; ozime — jare; zbożowe — okopowe i inne), dające ekonomiczne wyjaśnienie powstawania warunków równowagi pod wpływem kosztów produkcji i cen.

Wskazuje na uzupełnianie się poszczególnych roślin w warunkach racjonalnie stosowanego zmianowania, co jednak ma swoje granice, po przekroczeniu których może wytwarzać się stan konkurencyjności. Rośliny suplementarne współdziałają ze sobą (między innymi przez to, że mają inne terminy siewu, pielęgnacji, sprzętu), rośliny antagonistyczne nie znoszą następstwa po sobie.

W swych rozważaniach autor ogranicza się do omawiania ogólnych teoretycznych podstaw wzajemnego stosunku uprawianych roślin, pozostawiając na uboczu charakterystykę pod tym względem istniejącej struktury zasiewów.

STOCES F., DUPAL J., DIVILA E.: Zjistování a ovlivňování ekonomické efektivity zemědělské výroby (Określenie efektywności ekonomicznej produkcji rolnej i jej kształtowanie) Zemledska Ekonomika, Praga 1962, nr 6 s. 441—460 streszczenie rosyjskie i niemieckie.

Zakres poruszonych zagadnień znacznie wykracza poza tytuł artykułu. Autorzy zaczynają od definicji efektywności produkcji rolnej proponując określenie jej zarówno w miernikach ilościowych produkcji końcowej jak i w zależności od rozmiarów produktu dodatkowego. Ponadto jako kryterium, a zarazem miernik efektywności, przyjmują wpływ, jaki produkcja wywiera na urodzajność gleby, na nakłady pracy i środków materialnych oraz na kapitał stały i obrotowy.

Badania tak pojmowanej efektywności produkcji proponują autorzy prowadzić przez porównanie gospodarstw rolnych — w danym wypadku spółdzielni produkcyjnych — lepszych i gorszych, znajdujących się w zbliżonych warunkach klimatycznych i glebowych. Ma to ułatwiać podnoszenie spółdzielni gorszych do poziomu lepszych. Jako uzasadnienie powyższej metody przytoczono szereg danych charakteryzujących efektywność produkcji rolnej w różnych grupach spółdzielni produkcyjnych w rejonie ziemniaczanym i buraczanym.

STOPPORKA P.: Aufgaben und Probleme der Technologie der Produktion in der sozialistischen Landwirtschaft (Zadanie i problemy technologii produkcji w socjalistycznym rolnictwie). Zeitschrift für Agrarökonomik, Berlin 1962, nr 5, s. 151—156.

Zgodnie z definicją autora technologia jest wiedzą (umiejętnością). Zadanie jej polega na tym, by dawać podstawy celowego kształtowania procesu produkcyjnego według zasad techniki i gospodarki, by kierować tym procesem według wskazań nowoczesnej nauki w jego składowych elementach, jak i w całości, wreszcie, by rozwijać i racjonalizować proces produkcyjny.

Stosowanie do tak pojmowanej technologii produkcji autor omawia całokształt zagadnień produkcyjnych rolnictwa od strony technicznej, organizacyjnej i ekonomicznej. W rozumieniu autora „technolog” spełnia wszystkie te funkcje, które w zasadzie należą do kierującego przedsiębiorstwem rolnym. Z tych względów artykuł nie zawiera nowych poglądów ani też oryginalnych koncepcji. Jedynie można doszukać się tu podkreślenia konieczności koncentrowania wysiłku na kompleksowo pojmowanej racjonalizacji działania w kierowaniu przedsiębiorstwem rolnym.

WAOP G. i SCHNAPPE G.: Die Auswirkungen des Konzentrationsprozesses in der westdeutschen Landwirtschaft auf die Investitionstätigkeit und den Arbeits-

kräfteansatz (Wpływ procesu koncentracynego w zachodnio-niemieckim rolnictwie na działalność inwestycyjną i na obsadę siły roboczej). Die Deutsche Landwirtschaft, Berlin 1962, nr 8, s. 367—370.

Polityka rolna NRF została w krótkim zarysie przedstawiona w omawianym artykule przez dwóch ekonomistów z NRD. Głównym motywem tej polityki staje się koncepcja „Wspólnego Rynku”. Powoduje to wzmożenie inwestycji rolnictwa zachodnio-niemieckiego pod naciskiem polityki kredytowej państwa bez liczenia się z faktyczną efektywnością inwestycji i ich kosztami. Daje to preferencje gospodarstwom folwarcznym i wielkochłopskim. Skutkiem tego występuje silne nasilenie procesów koncentracynych w rolnictwie, jak też proletaryzacja szerokich rzesz małorolnej ludności chłopskiej. Następuje w związku z tym odpływ rąk roboczych ze wsi, co po roku 1957/58. szczególnie przybrało na sile. Autorzy przytaczają wypowiedź jednego z czołowych rzeczników „Wspólnego Rynku”, że w następnych 15 latach w Zachodniej Europie powinno opuścić swój kraj 8 milionów chłopów, z tego 4 mln z Włoch, 2,5 mln z Francji i 1,5 mln z NRF.

Tej polityce eksterminacji chłopów w NRF przeciwstawiają autorzy politykę NRD pełnego zatrudnienia i zabezpieczenia interesów chłopów pracujących.

* * *

FAO Bibliography of Food and Agricultural Marketing

(Bibliografia FAO w zakresie handlu artykułami żywnościowymi i wytworami rolnictwa), Maszynopis powielony.

Bibliografia FAO ujęta jest nie w formie tradycyjnych układów dokumentacyjnych, lecz w sposób dostosowany do specyfiki zajmowanego zagadnienia.

Całość jest podzielona umownie na 12 grup zagadnień łączących pokrewne tematy. W obrębie tych grup, oznaczonych kolejnymi numerami od 0 do 11 tematy ułożone są latami od 1957 do 1962 roku. W poszczególnych grupach nie wszystkie z wymienionych lat są reprezentowane, jednak dołączona jest notatka, że dokument ten będzie uzupełniany. Sygnatury tytułów bibliografii obejmują numer danej grupy zagadnień, rok oraz kolejny numer tematu w obrębie grupy i roku.

W końcu bibliografii podane są indeksy: rzeczowy — uwzględniający poszczególne artykuły, ułożony poszczególnymi grupami zagadnień (od 0 do 11) latami; geograficzny, autorski indywidualny i według instytucji. W powyższy sposób właściwe pozycje bibliograficzne są łatwe do odszukania.

Układ bibliografii pozwala na wyrobienie poglądu na merytoryczną treść tematów poruszanych w omawianych publikacjach.

Przedmiot tematyki powiązany w ramach wyodrębnionych zagadnień ujęty jest w krótkich kilkunastu informacjach lub rzadziej w samych tylko tytułach.

W wyodrębnionych grupach występuje różna liczebność pozycji. To nie odzwierciedla wprawdzie ani wagi zagadnienia, ani jego sposobu i zakresu ujmowania, jednakże może do pewnego stopnia charakteryzować stopień zainteresowania danym zagadnieniem autorów indywidualnych instytucji.

Wyodrębnione grupy obejmują następujące zagadnienia:

0. Teoria rynku, metodologia badań, materiały szkoleniowe
W tej grupie otrzymującej 58 pozycji zawarte są m. in. tematy dotyczące badania rynku, stosowania metod ekonomicznych, ocena sytuacji rynkowej, integracja pionowa, publikacje o charakterze podręcznikowym, rejestr osób z teoretyczną i praktyczną znajomością rynku z 25 krajów itp.
1. Organizacja rynku
101 tematów omawiających organizację rynku w ujęciu asortymentowym, lub w przekroju terytorialnym.
2. Transport, opakowanie i wstępne czynności handlowe
60 tematów dotyczących techniki handlu.
3. Magazynowanie i gospodarka zapasami
26 tematów dotyczących techniki i ekonomiki zapasów.
4. Sortowanie, standaryzacja i kontrola jakości
29 tematów.
5. Informacje, sprawozdawczość, usługi doradcze i instruktaż

- 95 tematów poruszających zagadnienia polityki ekonomicznej: oceny sytuacji, metodyczne prace o granicach możliwości obserwacji rynku i poradnictwa rynkowego: zwykle poradnictwo dla rolników jak sprzedawać wytwory.
6. Kredyt
16 tematów
 7. Zbyt i organizacja sprzedaży
27 tematów dotyczących technicznej strony handlu.
 8. Wycenianie i warunki sprzedaży
60 tematów omawiających zagadnienia cen poszczególnych artykułów w różnych warunkach. Między innymi omawiane są kryteria pobierania przez rolników decyzji sprzedaży.
 9. Koszty i marże
41 tematów.
 10. Kooperatywy i inne dobrowolne związki handlowe
26 tematów.
 11. Udział rządu w regulacji rynku
61 tematów

Wśród wymienionych wyżej tematów obok dzieł podstawowych w danej grupie zagadnień występują też liczne prace publicystyczne.

Analiza indeksów pozwala również na podkreślenie niektórych charakterystycznych momentów.

Indeks rzeczowy obejmuje 30 asortymentów towarów. Podstawowe artykuły żywnościowe zajmują tu główne miejsce. Każdy artykuł ma swoje pozycje w wymienionych 12 grupach zagadnień. W ten sposób specyfika branżowa artykułów występuje tu bardzo wyraźnie.

Indeks geograficzny. Występuje tu bardzo duża nierównomierność. Wyodrębniono ogółem 109 krajów, ponadto osobno niektóre kontynenty i części kontynentów.

Kraje rozwinięte gospodarczo mają najwięcej pozycji (Wielka Brytania, Francja, Niemcy Zachodnie, Holandia), USA i ZSRR nie są licznie reprezentowane.

Polska występuje z jedną pozycją z r. 1956, która na razie nie jest umieszczona w bibliografii. Z krajów nie rozwiniętych gospodarczo dość znaczną pozycję mają Indie.

Indeks geograficzny daje charakterystyczny podział na kontrahentów czynnych gotowych do udziału w handlu międzynarodowym i na kontrahentów słabych oczekujących pomocy.

Indeks autorski obejmuje 780 pozycji. Wśród tych nazwisk jest tylko jedno polskie (Bartkowiak). Autor ten opracowuje tematykę krajów egzotycznych.

Indeks instytucji wykazanych jako „autorskie” obejmuje około 200 instytucji z 65 krajów. W tym indeksie FAO występuje jako instytucja autorska z własnymi 35 pozycjami. Są to raporty FAO z sytuacji żywnościowej w poszczególnych krajach, przeglądy międzynarodowe, oceny sytuacji rynkowej i organizacji wymiany poszczególnych produktów.

Opr. Wł. Nowicki i A. Zabko-Potopowicz